

**Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

Кафедра політичних наук і права

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**до проведення практичних занять та організації самостійної і
індивідуальної роботи з навчальної дисципліни**

ПОЛІТИЧНА ТЕОРІЯ

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 052 «Політологія».

Укладач: кандидат політичних наук,
старший викладач Дмитрашко С. А.

Одеса - 2023

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Південноукраїнського національного педагогічного
університету
імені К. Д. Ушинського (протокол № 6 від 28 грудня 2023 року)*

Рецензенти:

*Коч С. В., доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.*

*Наумкіна С. М., доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних
наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»*

Д53 Дмитрашко С. А. Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної і індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «Політична теорія» [для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія»]. Одеса : Університет Ушинського. 2023. 64 с.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної і індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «Політична теорія» містять навчально-тематичний план практичних занять, завдання до практичних занять, питання для обговорювання, закріплення й перевірки знань здобувачів, питання та завдання для самостійного опрацювання певної частини курсу, творчо-аналітичні завдання, приблизну тематику індивідуальних навчально-дослідних завдань та методичні рекомендації щодо їх виконання, тестові завдання, питання до екзамену, а також систему оцінювання щодо форм поточного та підсумкового контролю з поясненнями, список рекомендованих джерел інформації, додатки.

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
РОЗДІЛ 1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	7
РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ.....	12
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ.....	32
РОЗДІЛ 4 КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИЧНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	36
СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ.....	48
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.....	56
ДОДАТОК А.....	59
ГЛОСАРІЙ	61

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Навчальна дисципліна «Політична теорія» відноситься до компонентів обов'язкової частини освітньо-професійної програми «Політологія» для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія».

Дисципліна «Політична теорія», яку здобувачі вищої освіти продовжують вивчають на другому курсі навчання, серед форм освітнього процесу, включає лекції, практичні заняття, самостійну роботу здобувача, ІНДЗ та інші форми роботи. Завершується вивчення курсу складанням екзамену.

Теорія політики є надважливою складовою вивчення політичних наук. Здобувачі вищої освіти спеціальності «Політологія» у процесі вивчення цієї дисципліни ознайомляться з теоріями політики, з її структурою, функціями та методами дослідження політики. Теорія політики є ядром політології. Отримані знання та навички написання першого політологічного дослідження у формі курсової роботи сформуєть необхідні інструменти аналізу сучасного політичного процесу.

Мета навчальної дисципліни «Політична теорія»: сформувати у здобувачів систему базових знань з історії політичної думки, теорії політичної науки; ознайомити з основними поняттями та категоріями політичної науки; структурою, функцією, властивостями політики; забезпечити оволодіння спеціально-науковими теоретичними та прикладними методами пізнання; сформувати вміння та навички аналізувати політичну організацію суспільства; розуміти функціонування влади та об'єктивно сприймати політичні процеси, що відбуваються в Україні та світі.

Очікувані програмні результати навчання:

ПРН01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.

ПРН04. Мати навички професійної комунікації.

ПРН07. Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення.

ПРН08. Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

ПРН09. Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

ПРН10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

ПРН11. Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

ПРН12. Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

ПРН13. Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

ПРН16. Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.

ПРН20. Професійно виконувати політико-організаційні, дорадчі та консультаційні функції на регіональному, національному та міжнародному ринках праці.

Очікувані результати вивчення дисципліни:

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

знати:

- основні політологічні поняття і категорії,
- об'єкт, предмет, структуру і функції політології,
- методологічні підходи до аналізу суспільно-політичних процесів,
- світові і вітчизняні політологічні школи, концепції і напрямки.
- принципи розвитку та функціонування політичних систем країн світу
- закономірності становлення предмету політичної науки в історії політичної думки
- механізми соціально-історичної зумовленості розвитку та функціонування системи політичних відносин
- спеціально-наукові теоретичні та прикладні методи пізнання
- особливості функціонування політичної системи України
- закономірності становлення та діяльності основних політичних інститутів суспільства

уміти:

- аналізувати та моделювати політичні процеси за допомогою концептуальних моделей сучасної політичної теорії;
- використовувати різноманітні методи політологічних досліджень (зокрема, кількісні методи електорально-статистичного аналізу, авторські класичні і сучасні індекси).
- орієнтуватися в світових політичних відносинах,
- виявляти вплив політичних процесів на економічне, соціальне, духовне життя суспільства,
- грамотно висловлювати власну політичну позицію у різних формах політичної участі.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати такі компетентності:

Загальні компетентності:

ЗК02. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК08. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати

різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні компетентності:

СК01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

СК02. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

СКО3. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

СК04. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

СК05. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

СК06. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

СК09. Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців.

СК12. Спроможність професійно виконувати політико-організаційні, дорадчі та консультативні функції на регіональному, національному та міжнародному ринках праці.

ОПАНОВУЮЧИ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ:

- сумлінно, вчасно й самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;
- бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;
- ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;
- сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		Денна форма	Заочна форма
	Змістовний модуль 1 Політична система суспільства		
1	<i>Семінар</i> Поняття політичної системи та її структура	4	
2	<i>Семінар</i> Політичний режим та класифікація	4	
3	<i>Семінар.</i> Держава як основний інститут політичної системи.	4	
4	<i>Семінар.</i> Правова та соціальна держава. Громадянське суспільство.	2	
5	<i>Семінар</i> Політичні партії та рухи в політичній системі суспільства	4	
6	<i>Семінар</i> Вибори та виборчі системи.	4	
	Змістовний модуль 2 Політичний процес		
7	<i>Семінар.</i> Концептуальні підходи до визначення політичного процесу.	2	
8	<i>Семінар.</i> Характеристики політичного процесу. Політична участь.	4	
	Змістовний модуль 3 Політичні зміни та політичний розвиток		
9	<i>Семінар</i> Сутність та природа політичних змін	2	
10	<i>Кейс-стаді</i> Політична стабільність та управління політичними кризами	2	
	Змістовний модуль 4 Теорія політичної культури та поведінки		
11	<i>Ділова гра</i> Політична соціалізація	2	
12.	<i>Семінар</i> Політична культура	2	
13	<i>Дискусія</i> Політичні ідеології	4	
	Усього	40	

Практичне заняття – вид навчального заняття, на якому здобувачі вищої освіти під керівництвом викладача закріплюють теоретичні положення навчальної дисципліни і набувають умінь та навичок їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих завдань.

У процесі навчання здобувачі активно взаємодіють з викладачем та між собою, виконуючи пошукові та дослідницькі завдання. Практичні заняття дозволяють розглядати теоретичні знання як інструмент формування

компетентностей, необхідних для вирішення проблем політологічного і управлінського характеру, пов'язаних з політикою. На практичних заняттях здобувачі пояснюють політичні факти і явища на основі отриманої інформації з різних джерел, аналізують, верифікують інформацію. Важливою складовою навчання здобувачів є виховання вміння аналізувати політичні теорії, систематизувати та інтерпретувати знання, які несуть наукову і прикладну складову.

Перед початком підготовки до семінарських занять рекомендовано ознайомитися з планом заняття, прочитати і коротко законспектувати основні ідеї, положення теми. Уміння працювати з першоджерелом, теоретичною науковою літературою є необхідною умовою вивчення «Політичної теорії». На семінарських заняттях здобувачі застосовують отримані знання для формування навички дослідницької діяльності. Перевірку засвоєння своїх знань здобувачі здійснюють за допомогою питань і завдань для самоконтролю, наведені під кожним планом заняття.

Перелік тем практичних занять визначається робочою програмою навчальною дисципліни.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота здобувача вищої освіти – це активні форми індивідуальної і колективної діяльності, спрямовані на закріплення пройденого матеріалу, формування навичок аналітичної роботи та вміння на практиці реалізовувати отримані знання.

Самостійна підготовка здійснюється у таких формах:

- опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу з використанням конспекту лекцій;
- опрацювання підручників та посібників;
- опрацювання наукової літератури та першоджерел;
- самостійне вивчення питань до практичних занять на основі навчальної, монографічної, довідкової літератури, документів, матеріалів, періодичних видань, інформаційних баз даних;
- підготовка письмових завдань з самостійної роботи відповідно до заданого плану до кожної з тем навчальної дисципліни;
- підготовка індивідуальних навчально-дослідних завдань;
- підготовка до екзамену.

Навчальний матеріал дисципліни, передбачений для засвоєння здобувачем вищої освіти у процесі самостійної роботи й виконання індивідуального навчально-дослідного завдання, виноситься на підсумковий контроль разом з навчальним матеріалом, що вивчався під час аудиторних навчальних занять.

Консультативна допомога здобувачу надається у таких формах:

- особиста зустріч викладача і студента за графіком консультацій (Понеділок, Четвер 14.30-15.30);
- листування за допомогою електронної пошти (Dmytrashko.SA@pdpu.edu.ua) (у форматі 24/7);
- відеозустріч, аудіоспілкування або чат консультації, за домовленістю з ініціативи здобувача (-ів) вищої освіти, індивідуальні, групові – ZOOM, Teams 365 в робочі дні.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		Форма контролю
		Денна	Заочна	
МОДУЛЬ 1.				
Змістовий модуль 1. Політична система суспільства				
1	Тема 1.Поняття політичної системи суспільства та її структура	8		Інд., груп.

2	Тема 2. Політичний режим та класифікація	8		співбесіда; усне опитування; перев. практич. занять, екзамен
3	Тема 3. Держава як основний інститут політичної системи	8		
4	Тема 4. Правова та соціальна держава. Громадянське суспільство	8		
5	Тема 5. Політичні партії та рухи в політичній системі суспільства	8		
6	Тема 6. Вибори та виборчі системи	8		
Змістовий модуль 2. Політичний процес				
7	Тема 7. Концептуальні підходи до визначення політичного процесу	8		Інд., груп. співбесіда; усне опитув.; перев. практич. занять; екзамен
8	Тема 8. Характеристики політичного процесу. Політична участь	8		
Змістовний модуль 3. Політичні зміни та політичний розвиток				
9	Тема 9. Сутність та природа політичних змін	8		Інд., груп. співбесіда; усне опитув.; перев. практич. занять; екзамен
10	Тема 10. Політична стабільність та управління політичними кризами	8		
Змістовний модуль 4. Теорія політичної культури та поведінки				
11	Тема 11. Політична соціалізація	8		Інд., груп. співбесіда; усне опитув.

				; перев. практ. заняць; екзамен
12	Тема 12 Політична культура	8		
13	Тема 13 Політичні культури	8		
	Разом	134		

РОЗДІЛ 2.
ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

Змістовий модуль 1. Політична система суспільства

Тема 1. Поняття політичної системи та її структура

Практичне заняття № 1. Семінар «Поняття політичної системи та її структура» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Політична система суспільства: поняття і структура.
2. Теорії політичної системи суспільства Д. Істона
3. Теорії політичної системи Г. Алмонда.
4. Теорії політичної системи К. Дойча.
5. Теорії політичної системи Ч. Ендрейна.

Питання до роздумів:

1. Проаналізуйте співвідношення політичної влади і державного управління.
2. Визначте суттєві інститути та елементи політичної системи.
3. Яке Ваше бачення місця навчальної дисципліни «Політична теорія» у змісті навчання фахівця-політолога?
4. Які типи політичних систем відомі вам?

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте підходи до визначення політичної системи. Проаналізуйте їх. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Створіть таблицю з номінаціями «Структурні елементи політичних систем: авторитарної, тоталітарної, демократичної». Наведіть якомога більше аргументів, які пояснюють структурні відмінності різних політичних систем.

Тема 1. Поняття політичної системи та її структура

Практичне заняття № 2. Семінар «Поняття політичної системи та її структура» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Історичні форми і типи політичних систем.
2. Функції політичної системи: забезпечення політичної влади соціальних груп

або більшості членів суспільства, управління різними сферами життєдіяльності людей, визначення мети, шляхів і програм розвитку суспільства, мобілізація засобів і ресурсів, виявлення, представництво і задоволення суб'єктів політичних відносин, інтеграція суспільства, розподіл матеріальних і духовних цінностей, політична соціалізація членів суспільства, легітимація політичної влади.

3. Основні тенденції розвитку політичних систем.

Питання до роздумів:

1. Проаналізуйте історичні форми політичних систем.
2. Визначте суттєві відмінності кожної функції політичної системи.
3. Охарактеризуйте функціонування політичної системи України з 1991 р.
4. Визначте, які функції політичної системи України домінували в різні роки з 1991 р. та поясніть політико-історичні умови функціонування політичної системи України.
5. Аргументуйте пріоритети сучасних політичних систем різних держав (на вибір студентів).

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

2. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте функції політичної системи. Проаналізуйте їх. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Створіть таблицю з номінаціями «Етапи розвитку політичної системи України». Наведіть якомога більше аргументів, які пояснюють структурні відмінності різних політичних систем.

Завдання 3. Створіть таблицю з номінаціями «Етапи розвитку політичної системи обраної країни». Наведіть якомога більше аргументів, які пояснюють фактори, які впливають на функціонування політичної системи обраної вами держави.

Тема 1. Поняття політичної системи та її структура

Практичне заняття № 3. Семінар «Політичні режими та їх класифікація» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Поняття політичного режиму.
2. Критерії класифікації політичних режимів.
3. Історичні види політичних режимів.
4. Основні різновиди типів реалізації владних відносин в сучасних країнах.

Питання до роздумів:

1. Платон і Аристотель скептично ставилися до демократії, відносячи її до “неправильної” форми правління. У сучасній мові термін “демократія” - один із найпоширеніших і багатозначних. Ваше ставлення до демократії? Обґрунтуйте відповідь.

2. Типологія політичних режимів: поняття, основні типи та критерії їх визначення.

3. Прокоментуйте твердження Перикла:” Цей лад має назву демократичний, тому що ґрунтується не на меншості громадян, а на більшості їх. По відношенню до приватних інтересів закони наші дають рівноправ’я усім”. Підтверджується цей принцип сучасними моделями демократії?

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1. Студентська група рандомно поділяється на міні-групи та готує презентацію (за вибором) , в якій розглядається історичні типи політичних режимів, наводяться конкретно-історичні приклади формування та функціонування політичних режимів

Тема 1. Поняття політичної системи та її структура

Практичне заняття № 4. Семінар «Політичні режими та їх класифікація» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Тоталітаризм як різновид політичної філософії та політичної практики. Основні різновиди тоталітарних режимів та їхні сутнісні ознаки.

2. Авторитарні режими: історичні витоки, основні ознаки та форми сучасного прояву.

3. Сучасна динаміка авторитарних режимів.

4. Історична еволюція демократії та поліваріантність практичних проявів демократії. Основні різновиди демократії.

5. Специфіка функціонування демократичних режимів сучасності.

Питання до роздумів:

1. Дослідить типологію політичних режимів та визначте суттєві ознаки політичних режимів як способу управління.

2. Визначте суттєві ознаки гібридних режимів.

3. Які тенденції розвитку сучасних авторитарних режимів?

4. Які тенденції розвитку сучасних демократичних держав?

5. Як впливає інформаційна революція на політичний режим?

6. Як політичні режими застосовують сучасні технології управління, засновані на

технологічних досягненнях та інформаційних технологіях?

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1 Вирішить політологічне завдання: «Вважається, що республіканська політична система більш демократична, ніж монархічна. Англія функціонує як конституційна монархія, націонал-соціалістична Німеччина була республікою. Чим визначається рівень демократичності цих країн: політичною системою чи політичним режимом?»

Завдання 2. Проблемно-пошукове завдання «Чому український політичний режим ви-значено як гібридний?». Обговорення потребує домашньої підготовки.

Студенти працюють трьома малими групами. Перша команда аналізує типи політичних режимів та порівнює елементи політичних режимів у гібридному політичному режимі України. Друга команда використовує сценарний метод та виокремлює ряд факторів, які формують максимально можливий варіант розвитку політичного режиму в Україні. Третя команда за допомогою методу «експертних оцінок» та методу Делфі (письмова форма експертної оцінки щодо погодження зі сценарієм розвитку, який запропонувала перша та друга групи) підсумовує заняття, пропонуючи сценарій, який вважає реальним.

Тема 1. Поняття політичної системи та її структура

Практичне заняття № 5. Семінар «Держава як основний інститут політичної системи» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Історичні умови виникнення та основні теорії виникнення держави.
2. Державна влада як інституціолізована форма суспільного панування.
3. Головні ознаки держави.
4. Поняття державного суверенітету.
5. Функції держави

Питання до роздумів:

1. Виокреміть специфіку держави та її роль в політичній системі суспільства.
2. Які існують концептуальні моделі організації державної у сучасному суспільстві?
3. Наведіть приклади функціонування державної влади в інформаційному суспільстві.
4. Які ви знаєте моделі «електронного врядування».
5. Аргументуйте успіх української електронної системи врядування «ДІЯ»

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1 Напишіть значення понять: монархія, олігархія, аристократія, демократія, мерітократія, держава, національний суверенітет, державний суверенітет, народний суверенітет.

Завдання 2. Виокремте специфіку держави та її роль в політичній системі суспільства (на прикладі конкретної країни)

Завдання 3. Створіть таблицю з номінаціями «Теорії походження держав» та розкрийте зміст кожної теорії.

Тема 1. Поняття політичної системи та її структура

Практичне заняття № 6. Семінар «держава як основний інститут політичної системи» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Форми державного правління і територіального устрою держави.
2. Структура і функції органів державної влади.
3. Законодавча влада як інститут узгодження політичних інтересів.
4. Структура інститутів виконавчої влади.
5. Органи місцевого самоврядування.

Питання до роздумів:

1. Охарактеризуйте форми державного територіально – адміністративного устрою.
2. Охарактеризуйте основні ознаки унітарної держави.
3. Поясніть устрій федерація як форми територіально – адміністративного устрою держави
4. Проаналізуйте структуру організації органів законодавчої влади на прикладі організації Верховної ради України.
5. Поясніть роль органів місцевого самоуправління в системі державного управління.
6. Проаналізуйте структуру органів виконавчої влади та їх специфічну компетенцію.
7. Охарактеризуйте традиційні та сучасні республіки. Проведіть порівняльний аналіз їх організації та функціонування.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми *Практичні завдання*

Завдання 1 Згідно з теорією поліархії Р. Даля ефективність політичного режиму в процесі модернізації залежить від політичної лібералізації, яка передбачає: забезпечення взаємної безпеки серед конкуруючих у боротьбі за владу політичних груп; формування сильної виконавчої влади, залежної від демократичних інститутів; створення інтегральної партійної системи; поява органів представницького місцевого правління. Як ви розцінюєте у цьому контексті можливі варіанти розвитку подій в Україні?

Завдання 2. Визначте сутність монархії як форми державного правління. У чому особливості монархії в сучасних умовах?

Критерії	Абсолютна монархія	Дуалістична монархія	Парламентська монархія
Кому належить законодавча влада			
Хто реалізує виконавчу владу			
Хто призначає голову уряду			
Урядова відповідальність			
Чи існує право вето монарха на рішення влади			
Чи існує надзвичайна законотворчість у монарха			
Монархії у минулому. Монархії у сучасному світі			

Завдання 3. Як розподіляється влада між законодавчою та виконавчою гілками в парламентських, президентських, змішаних республіках?

Критерії	Парламентська республіка	Президентська республіка	Президентсько-парламентська республіка	Парламентсько-президентська республіка
Порядок виборів Президента				
Об'єм повноважень Президента				
Порядок формування уряду				
Урядова відповідальність				
Порядок розпуску уряду в Президента				
Чи існує посада голови уряду				
Країни сучасного світу				

Тема 1. Поняття політичної системи та її структура

Практичне заняття № 7. Семінар «Правова та соціальна держава. Громадянське суспільство» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Теорії громадянського суспільства Дж. Локка, Г. Гегеля.
2. Умови появи громадянського суспільства.
3. Поняття громадянського суспільства в широкому та вузькому сенсі.
4. Співвідношення держави, посередницької ланки, громадянського суспільства.
5. Структура громадянського суспільства.
6. Функції громадянського суспільства.
7. Модель «держава – бізнес – профспілки».
8. Модель «держава – бізнес – некомерційні організації».

Питання до роздумів:

1. Охарактеризуйте типи громадянського суспільства. Демократичне громадянське суспільство.
2. Охарактеризуйте типи громадянського суспільства. Посередницьке громадянське суспільство.

3. Охарактеризуйте типи громадянського суспільства. Виборче громадянське суспільство.

4. Поясніть зміст та значення феномену «соціального капіталу» для розвитку сучасних суспільств.

5. Обміркуйте діалектику взаємовідносин волі більшості та забезпечення прав меншості у правовій державі.

6. Обміркуйте соціальну справедливість та «добре врядування» (good governance) у правовій соціальній державі.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1 Напишіть сценарії взаємовідносин держави і громадянського суспільства на наступні роки в Україні.

Тема 1. Поняття політичної системи та її структура

Практичне заняття № 8. Семінар «Політичні партії та рухи в політичній системі суспільства» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Типи політичних організацій.
2. Політична партія як форма організації політичної участі.
3. Структура і функції політичних партій.
4. Типологія політичних партій

Питання до роздумів:

1. Прокоментуйте підходи до розподілу політичних ролей в політичних партіях Заходу: партії стають правлячими внаслідок дії закону “циркуляції еліт”: одні партії роблять акцент на здійсненні соціальних програм, інші – захищають інтереси і цінності підприємництва і обмежують права трудящих.

2. Опишіть еволюцію партій за М. Вебером: котерії, гуртки, партії.

3. Наведіть політико-історичні приклади еволюції партій.

4. Наведіть шляхи формування політичних партій в Україні в історичній ретроспективі та порівняйте з сучасністю.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1 Студенти отримують заздалегідь політологічну проблему «До якого типу партійної системи можна віднести партійну систему України? Чим зумовлено існування великої кількості партій? Чи є наявність такої кількості партій ознакою демократичного політичного режиму?».

Студенти розділяються на групи. Окрім груп-учасників «ділової гри» виокремлюється експертна група та ведучі. При входженні в гру використовується метод «мозкового штурму», що дозволить висловитися великій кількості студентів і є передумовою вироблення найбільш розумного рішення. Студенти пропонують варіанти відповіді на запропоновані проблемні питання. На цьому етапі гри діє правило: не давати оцінку і не робити підсумки. Згруповані учасники «мозкового штурму» розвивають ідеї, відбирають ті, які допомагають знайти відповіді, знаходять спільні рішення. Експертна група підбиває підсумки обговорення. На виході з ділової гри студенти-делегати від груп узагальнюють інтелектуальну роботу та готують рекомендації щодо політичної участі молоді в партійних організаціях та громадських організаціях. Експерти підсумовують висновки щодо типу партійної системи України та факторів впливу на тип партійної системи України.

Тема 1. Поняття політичної системи та її структура

Практичне заняття № 9. «Семінар Політичні партії та рухи в політичній системі суспільства» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Визначення та класифікації партійних систем.
2. Механізм взаємодії партій в межах партійних систем (блокова стратегія, системна і позасистемна опозиція, феномен «партії влади»).
3. Малі групи як інструмент політичного контролю та артикуляції інтересів.
4. Групи тиску. Лобізм.

Питання до роздумів:

1. Спробуйте визначити зв'язок між формами державного правління, партійними системами.
2. Охарактеризуйте зміст поняття “партійна система”. Типи сучасних партійних систем за Дж. Сарторі.
3. Дослідить на прикладі обраної держави основні функції груп інтересів.
4. Охарактеризуйте типологію груп інтересів.
5. Поясніть значення громадських організації, суспільно – політичні рухи, групи тиску, лобізм, корпоративізм.
- 6.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1. Студенти отримують заздалегідь політологічну проблему «До якого типу партійної системи можна віднести партійну систему України? Чим зумовлено існування великої кількості партій? Чи є наявність такої кількості партій ознакою демократичного політичного режиму?». Письмово написати огляд зазначеної проблеми та надати відповідь на практичному занятті.

Завдання 2. Політичне життя включає в себе елементи різноманітних політичних відносин і дії різних політичних партій. Учасники політичного життя відповідно до своїх інтересів відстоюють свої позиції, намагаючись проводити свою лінію. Поміркуйте і виділіть декілька груп інтересів різних учасників політичного життя.

Завдання 3. Прокоментуйте підходи до розподілу політичних ролей в політичних партіях Заходу: партії стають правлячими внаслідок дії закону “циркуляції еліт”: одні партії роблять акцент на здійсненні соціальних програм, інші – захищають інтереси і цінності підприємництва і обмежують права трудящих.

Тема 1. Поняття політичної системи та її структура

Практичне заняття № 10. Семінар «Вибори та виборчі системи» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Вибори як спосіб формування персонального складу органів державної влади.
2. Класифікація виборів: за предметом обрання, за причиною проведення.
3. Мета і зміст виборчої компанії. Стратегія і тактика виборів. Управління виборчою компанією.
4. Технології роботи з адресними групами. Проблеми ефективності електоральних технологій.

Питання до роздумів:

1. Визначте та систематизуйте види виборів.
2. Проаналізуйте стратегії і тактики виборчих компаній.
3. Проаналізуйте та обміркуйте технології роботи з адресними групами.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1 Прокоментуйте «Закони Дюверже», які розкривають взаємодію партійних і виборчих систем. Що мав на увазі М. Дюверже, коли казав про «механічний» та «психологічний» ефекти виборчої системи?

Завдання 2. Заповніть таблицю у відповідності до вимог. Питання 5 плану семінару розглядатиметься за допомогою методу «дерево рішень», оскільки цей метод дозволяє проаналізувати переваги і недоліки виборчих систем, також пояснити причини, що призвели до прийняття тої чи іншої системи у певний період розвитку політичної системи України. У ході обговорення студенти працюють з таблицею. Результати обговорюються та порівнюються отримані результати.

Виборчі системи	Пропорційна система	Мажоритарна система
Переваги		
Недоліки		

Завдання 3. Визначте основні критерії оцінки ефективності виборчих систем. Наприклад, забезпечення справедливості представництва інтересів різних груп громадян. Результати представити на практичному занятті.

Завдання 4. Мотиви голосування, політична поведінка виборця залежить від соціальної, національної, релігійної приналежності індивіда. Думку яких груп, прошарків повинен урахувати кандидат у депутати від певної політичної партії (на особистий вибір студента).

Змістовний модуль 2. Політичний процес

Тема 7. Концептуальні підходи до визначення політичного процесу.

Практичне заняття № 11. « Семінар Концептуальні підходи до визначення політичного процесу» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Поняття «Політичний процес».
2. Режими політичного процесу: режим функціонування, режим розвитку, режим занепаду.
3. Етапи здійснення політичного процесу.
4. Типи політичних процесів.
5. Відкритий і тіньовий політичний процес.

6. Революційні і еволюційні політичні процеси.
7. Процес прийняття політичних рішень.

Питання до роздумів:

1. Охарактеризуйте режими політичного процесу на конкретно-історичних прикладах.
2. Охарактеризуйте етапи здійснення політичного процесу з детальним поясненням.
3. Поміркуйте та поясніть сутність революційного політичного процесу.
4. Поясніть відмінність еволюції від інволюції.
5. Поміркуйте та поясніть сутність еволюційного політичного процесу.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1 . Які умови, внутрішні чи зовнішні, визначають перебіг політичного процесу? Обміркуйте та напишіть відповіді в письмовій формі.

Завдання 2. Тіньовий економічний і політичний процеси взаємопов'язані і взаємообумовлені. В яких формах виявляється лобіювання «тіньового» інтересу? Обміркуйте та напишіть відповіді в письмовій формі.

Завдання 3. Чому оптимальною формою соціального розвитку є інтенсивна еволюція за певним алгоритмом? Результати докласти на семінари.

Змістовний модуль 2. Політичний процес

Тема 7. Концептуальні підходи до визначення політичного процесу.

Практичне заняття № 12. Семінар «Характеристики політичного процесу. Політична участь» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Категорія «політичний процес» та її основні характеристики.
2. Типологія окремих політичних процесів за масштабом.
3. Структура політичного процесу.
4. Громадянський тиск і державне управління.

Питання до роздумів:

1. Охарактеризуйте категорію «політичний процес» на конкретно-історичних прикладах.
2. Охарактеризуйте типи окремих політичних процесів за масштабом.

3. Поміркуйте та поясніть структуру політичного процесу.
4. Поясніть явище громадянського тиску в демократичних державах.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1 . Робота в малих групах із застосуванням «методу Сократа». Здобувачі заздалегідь отримують завдання «Схарактеризуйте окремі політичні процеси за їхнім масштабом». На практичному занятті обговоріть із застосуванням брейнстормінгу завдання.

Завдання 2. Складіть таблицю «Основні функції груп інтересів. Типологія груп інтересів. Громадські організації, суспільно – політичні рухи, групи тиску, лобізм, корпоративізм». На практичному занятті поясніть форми участі зазначених організацій в політичному процесі.

Змістовний модуль 2. Політичний процес

Тема 7. Концептуальні підходи до визначення політичного процесу.

Практичне заняття № 13. « Семінар Характеристики політичного процесу. Політична участь» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Взаємодія суб'єктів/акторів політичного процесу.
2. Поняття «політична участь» та його інтерпретації.
3. Структура, форми і виміри політичної участі.
4. Особливості політичної участі в Україні

Питання до роздумів:

1. Охарактеризуйте взаємодію суб'єктів/акторів політичного процесу.
2. Охарактеризуйте категорію «політична участь» на конкретно-історичних прикладах.
3. Охарактеризуйте форми політичної участі в Україні.
4. Поміркуйте та поясніть поняття «політична участь» та «політичний активізм»
5. Поясніть явище громадянського тиску в авторитарних державах.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1. Схарактеризуйте структуру політичних процесів із точки зору взаємодії держави та громадянського суспільства, діяльності соціальних суб'єктів/акторів, балансу сил на політичній арені. Студенти поділяються на «малі групи» та доповідають результати роботи. Робота в малих групах із застосуванням «методу Сократа».

Завдання 2. Окресліть типологію соціальної поведінки, якщо принципи поведінки можна визначити наступними імперативами: “я з більшістю”, “я сам по собі”, “я з тим, у кого здоровий глузд”, “я з тим, хто проти більшості”, “я проти всіх”. До типів соціальної поведінки відносять: поступливо – компромісний, колоборативний, агресивно – руйнівний, відгрозжувальний, негативістський.

Змістовний модуль 3. Політичні зміни та політичний розвиток

Тема 8. Сутність та природа політичних змін.

Практичне заняття № 14. «Сутність та природа політичних змін» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Політична стабільність. Риси політичної стабільності.
2. Теорії політичної стабільності: «соціальної інтеграції», «соціальної теорії організацій», неораціональний підхід.
3. Динамічна і стагнаційна стабільність.
4. Стабільність демократичного суспільства.
5. Стабільність авторитарного суспільства.
6. Стабільність тоталітарного суспільства.

Питання до роздумів:

1. Охарактеризуйте поняття «політичної стабільності» та поясніть його конотацію в демократичній та авторитарній державі.
2. Поясніть фактори динамічної стабільності на конкретно-історичних прикладах.
3. Поясніть фактори стагнаційної стабільності на конкретно-історичних прикладах

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1 . Підготуйте таблицю з номінаціями «Політична модернізація: суть. Типи модернізації: оригінальна й вторинна. Теорії модернізації та цільові настанови модернізації.

Завдання 2. Підготуйте таблицю з номінаціями «Основні групи суперечностей політичної модернізації. Основні кризи політичної модернізації: криза легітимності, криза політичної участі, криза регулювання конфліктів.» Наведіть конкретно-історичні приклади політичної модернізації.

Завдання 3. Згідно з теорією поліархії Р. Даля ефективність політичного режиму в процесі модернізації залежить від політичної лібералізації, яка передбачає: забезпечення взаємної безпеки серед конкуруючих у боротьбі за владу політичних груп; формування сильної виконавчої влади, залежної від демократичних інститутів; створення інтегральної партійної системи; поява органів представницького місцевого правління. Як ви розцінюєте у цьому контексті можливі варіанти розвитку подій в Україні?

Змістовний модуль 3. Політичні зміни та політичний розвиток

Тема 9. Політична стабільність та управління політичними кризами

Практичне заняття № 15. «Політична стабільність та управління політичними кризами» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Причини виникнення, ознаки та функції політичних конфліктів.
2. Теорії конфліктів Л. Козера, Р. Дарендорфа.
3. Функції конфліктів.
4. Типологія політичних конфліктів та криз: внутрішньополітичні та зовнішньополітичні конфлікти; обмежені та радикальні конфлікти; за ознакою об'єктивності.
5. Політична криза. Урядова, парламентська та конституційна криза.
6. Основні шляхи розв'язання політичних конфліктів: регулювання та розв'язання конфліктів.
7. Вирішення політичних конфліктів. Завершення конфліктів

Метод проведення практичного заняття:

1. Робота в малих групах.
Вирішення міні-кейсів, ситуаційних та практичних завдань. На практичному занятті.
2. Робота в групі. Обмін ідеями:
  - обговорюються можливі варіанти рішення проблеми;
  - здійснюється вибір найкращого рішення.

кейс-стаді зі схема-аналізом. Проаналізувати політичні конфлікти та визначити основні характеристики політичного конфлікту. Основне завдання полягає в тому, щоб не тільки аналізувати конфліктні ситуації, але й створювати моделі виправлення конфліктів. Рекомендовано до початку заняття підготувати папку з матеріалами щодо політичних

конфліктів з метою класифікації, створення схеми-аналізу політичного конфлікту та прикладу конкретного врегулювання і вирішення політичного конфлікту.

Питання до роздумів:

1. Поясніть особливості управління політичним конфліктом.
2. Розкрийте функції перемовин у політичному конфлікті.
3. Розкрийте види і технології посередництва у політичному конфлікті.
4. Поміркуйте на проблему громадського і політичного порозуміння в країнах з перехідними режимами.
5. Поясніть поняття, типи і рівні політичного консенсусу та порівняйте з політичним компромісом.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1 . Підготуйте таблицю з номінаціями « Схеми-аналіз політичного конфлікту: причини конфлікту, структура конфлікту, тип конфлікту, динаміка конфлікту, завершення конфлікту. Політична криза як елемент конфліктної динаміки».

Завдання 2. Підготуйте конкретно-історичні приклади політичних конфліктів і політичних криз. Поясніть застосовані стратегії і тактики вирішення або розв'язання політичного конфлікту чи політичної кризи.

Завдання 3. Використання кейсу «Топ-10 прикладів розв'язання конфліктів у політиці». Акцент на сучасному станові та досвіді, методах досягнення успіху, цілей. Мета кейсу - презентувати досвід розв'язання політичних конфліктів та свою позицію.

Змістовний модуль 4. Теорія політичної культури та поведінки

Тема 10. Політична соціалізація

Практичне заняття № 16 - 17. Ділова гра «Політична соціалізація» (4 год.).

Питання до обговорення:

1. Політична соціалізація. Інтеріоризація та екстеріоризація.
2. Моделі політичної соціалізації.
3. Громадянська соціалізація.
4. Агенти політичної соціалізації.
5. Стадії політичної соціалізації.
6. Вплив політичної соціалізації на політичну участь.
7. Політична свідомість. Політична позиція.
8. Рівні політичної свідомості: теоретична, масова, повсякденна, спеціалізована.

Метод проведення практичного заняття:

Методика проведення семінару – ділова гра

Група ділиться на 2 команди і рандомно обирає моделі політичної соціалізації.

1. Кожній команді необхідно розподілити між собою обов'язки і презентувати наступне –

- охарактеризувати ту чи іншу модель
- навести переваги та недоліки
- навести приклади застосування моделі політичної соціалізації в конкретній країні

2. Головне завдання – довести пріоритетність і виграшність використання саме обраної командою моделі політичної соціалізації.

3. Протягом гри можна задавати питання команді-суперниці, намагатися спростувати переваги, використовувати медійний контент і оригінальні матеріали та інше.

Гра вийде вдалою, якщо обидві команди знайдуть компроміс чи дійдуть спільного висновку.

Питання до роздумів:

1. Як співвідносяться релігія й політика, економіка й політика, право й політика? У яких випадках політика проникає в усі сфери життя суспільства й підкоряє їх собі?

2. Порівняйте підходи до проблеми співвідношення моралі й політики в історії політичного знання. Чи можливе поєднання політики й моральності демократичних, авторитарних чи тоталітарних державах?

3. Прокоментуйте можливості, ресурси, інструменти різних агентів політичної соціалізації.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1 . Презентуйте власну версію інтелектуальної карти «Політична соціалізація» на аркуші А-4. Інтелектуальна карта має чотири варіанти: а) колаж із газет, журналів, роздрукованого матеріалу; б) малюнку, схем, прапорів; в) репортажу журналістів у запису або наживо; презентація. Змістовно інтелектуальні карти насичені: політична культура, політична соціалізація = держава, де проявлена певна політична культура та втілено певний тип політичної соціалізації.

Змістовний модуль 4. Теорія політичної культури та поведінки

Тема 10. Політична соціалізація

Практичне заняття № 18. Семінар «Політична культура» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Політика і культура: сучасні уявлення та особливості взаємодії.
2. Політична культура: структура, функції.
3. Типологія політичних культур: фактори вирізнення

Питання до роздумів:

1. Проаналізуйте особливості взаємодії політики і культури.
2. Визначте сутність і функції політичної культури.
3. Дослідите розуміння політичної культури в теоріях Г. Алмонда та С. Верби, Дж. Плейно, С. Вятри.
4. Охарактеризуйте політичну культуру сучасної України.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1. Визначте мотиви та стимули індивідуальної політичної поведінки. На практичному занятті, заздалегідь підготувавшись, протягом 5-10 хвилин треба розіграти ситуацію, яка студентам не траплялася у повсякденному житті. Можна використовувати всі придатні засоби. Оскільки існує плюралізм форм політичної участі особи, тому можна розіграти від загальноприйнятих (у певній політичній культурі) до девіантних форм взаємодії особи та політики. Це допоможе імітувати ситуації та проблеми, на які немає однозначних відповідей. У висновку рекомендовано підкреслити ті моменти, в яких вдалося досягти згоди та залишити відкритими ті, що потребують подальшого обговорення.

Змістовний модуль 4. Теорія політичної культури та поведінки

Тема 11. Політичні ідеології

Практичне заняття № 19. Дискусія «Політичні ідеології» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Ідеологія. Рівні ідеології: теоретико-концептуальний, програмово-політичний, побутовий.
2. Функції ідеології.
3. Основні політичні ідеї лібералізму. Неолібералізм як різновид класичного

лібералізму.

4. Основні політичні ідеї консерватизму. Неоконсерватизм як синтез консерватизму та лібералізму.

5. Соціалізм: марксистський та соціал-демократичний. Неомарксизм.

6. Націоналізм.

7. Анархізм. Криптоанархізм

Методика проведення дискусії:

Робота в групі.

– проводяться у формі обговорення визначених питань;

– всі відкрито висловлюють свої думки з описом, поясненнями та демонстрацією проблемної ситуації;

– обговорюване питання допускає різні думки і тлумачення, а також взаємні заперечення учасників;

– учасники мають рівні права і висловлюються в певному порядку;

– в результаті обговорення мають бути виявлені точки зору всіх учасників на дане питання;

– конструювання перспективи вирішення проблемної ситуації, здійснення процесу зважування ідей та пропозицій з метою прийняття логічного рішення;

– підсумковий висновок оголошується в кінці обговорення (дискусії), в нього вносяться доповнення, зміни, поправки.

Питання до роздумів:

1. Визначити зв'язок між політичними режимами і політичними ідеологіями. Наприклад, ідеологія – основні ідеї – соціальна база – політичний режим.

2. З часів Великої Французької революції з'явилося поняття про ідеологічне навантаження програм політичних партій. Визначте основні критерії поділу політичних рухів на “ліві”, “праві”, “центристські”.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1 . Підготуйте таблицю «Спектр політичних ідеологій» з обов'язковим зазначенням критерію розподілу політичних ідеологій. Наприклад, ставлення до власності, ставлення до державної влади, ставлення до цінностей, міфів та соціальної психології.

Змістовний модуль 4. Теорія політичної культури та поведінки

Тема 11. Політичні ідеології

Практичне заняття № 20. Дискусія «Політичні ідеології» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Сучасні політичні ідеології: екологізм, фемінізм, утилітаризм, солідаризм.
2. Зв'язок між політичними ідеологіями та політичними режимами. Ідеологія – основні ідеї – соціальна база – політичний режим.
3. Спектр політичних ідеологій у відповідності до соціальної дійсності: ультраліві – ліві – центр – праві – ультраправі.

Методика проведення дискусії:

Робота в групі.

- проводяться у формі обговорення визначених питань;
- всі відкрито висловлюють свої думки з описом, поясненнями та демонстрацією проблемної ситуації;
- обговорюване питання допускає різні думки і тлумачення, а також взаємні заперечення учасників;
- учасники мають рівні права і висловлюються в певному порядку;
- в результаті обговорення мають бути виявлені точки зору всіх учасників на дане питання;
- конструювання перспективи вирішення проблемної ситуації, здійснення процесу зважування ідей та пропозицій з метою прийняття логічного рішення;
- підсумковий висновок оголошується в кінці обговорення (дискусії), в нього вносяться доповнення, зміни, поправки.

Питання до роздумів:

1. Дослідити політичні ідеології, проаналізувати основні ідеї політичних ідеологій.
2. Визначити впливи політичних ідеологій на формування державної політики в різних країнах

Завдання для самостійної роботи

1. Питання для самостійного опрацювання.

Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми Практичні завдання

Завдання 1 . Кожний студент отримує домашнє завдання: підготувати інтелектуальну карту на аркуші А-4. Інтелектуальна карта має три варіанти: а) колаж із газет, журналів, роздрукованого матеріалу; б) малюнку, схем, прапорів; в) репортажу журналістів у запису або наживо. Змістовно інтелектуальні карти насичені: політична ідеологія (на вибір групи) = держава, де втілена модель (проект) політичної ідеології. Акцент обов'язково на ідею, гасло, групу, індивідуума, державу.

Наступний етап дискусії – ділова гра «Політична ідеологія як структура». Кожен студент тримає шифр (ключ), який допоможе розкрити зміст конкретної ідеології. 1) основні ідеї політичної ідеології – 2) цінності політичної ідеології – 3) механізм втілення (реформи, революції, політичні партії, державна політика – 4) рекомендації політтехнологів, які працюють в сфері відносин з електоратом – 5) виховання моделі поведінки індивідууму, групи – 6) які засоби інформаційних технологій використовуються для досягнення агітаційно-пропагандистських завдань – 7) можливості і шанси втілення в Україні (соціальні групи, що підтримують; що змінить в соціальному, економічному, політичному, культурному житті країни). Викладач наголошує на тому, що треба розкрити і описати ідеологію; описати політику у 10-15 реченнях. Змістовно розкривати і описувати ідеологію можна через конкретну ситуацію, де будуть діяти індивіди адепти політичної ідеології. Важливо навчити висловлюватися зрозуміло, емоційно.

У висновку студенти відповідають на підсумкове питання: «Який напрямок розвитку, який проект держави буде втілено, якщо переможе: ліберальна ідеологія (неолібералізм); консерватизм (неоконсерватизм); соціал-демократія; націоналізм; популізм; жодна з ідеологій не переможе, а буде домінувати доцільність, інтерес, користь». Для відповіді на доленосне питання запропоновано користуватись критеріями: формування стратегії країни; економічне реформування з урахуванням форми власності; стабілізація соціального розвитку; політичне реформування (форма правління; самоуправління громади); розвиток освіти, науки й культури; відповідальність перед виборцями; презентація країни світові; захист національних інтересів. Кожен студент оформлює свої висновки у вигляді тез.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ

Навчальним планом передбачено виконання кожним студентом індивідуального науково-дослідного завдання.

Творча (евристична), наближена до наукового осмислення і узагальнення робота можлива лише як результат організації самостійного навчання з обов'язковою присутністю в ній цілепокладання та його досягнення за допомогою ефективних технологічних схем самоосвіти. Крім того, така робота повинна бути індивідуалізованою з врахуванням рівня творчих можливостей студента, його навчальних здобутків, інтересів, навчальної активності тощо.

Практична реалізація такого принципу навчання пов'язана із використанням в навчальному процесі індивідуальних науково-дослідних завдань.

Індивідуальне наукове-дослідне завдання є видом позааудиторної самостійної роботи студента навчального, навчально-дослідницького характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни і є необхідною умовою формування підсумкової оцінки з дисципліни.

Одним із найважливіших завдань вузівської підготовки є широке залучення студентів до наукових досліджень. Знання і уміння, необхідні для вироблення навичок науково-дослідної роботи майбутні спеціалісти отримують впродовж всього періоду навчання.

Виконання індивідуального науково-дослідного завдання сприяє поглибленню і закріпленню теоретичних знань, отриманих студентами при прослуховуванні лекційного курсу та самостійному вивченню дисципліни, виробленню навичок аналізу соціально-політичних явищ та процесів.

Метою ІНДЗ є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчальної дисципліни «Політична теорія» та розвиток навичок самостійної роботи.

Для науково-дослідної роботи характерна певна послідовність протягом всього процесу дослідження, що дозволяє планувати та поетапно контролювати її результати. Зміст і послідовність виконання науково-дослідного завдання носять індивідуальний характер і контролюються викладачем, але в цілому рекомендується розподілити і проводити роботу у певній послідовності.

Зміст ІНДЗ. ІНДЗ – це завершена теоретична або практична робота в межах навчальної програми дисципліни, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, семінарських занять, охоплює одну тему (декілька тем) або зміст навчального курсу в цілому.

Індивідуальні завдання виконують студенти самостійно під керівництвом викладача. Як правило, індивідуальні завдання виконуються окремо кожним студентом. Завдання можуть мати комплексний характер і тоді до їх виконання можуть залучатися кілька студентів.

Завдання для ІНДЗ повинні мати пошуковий, дослідницький характер, що стимулює студентів до наукової й творчої праці.

Навчальним планом дисципліни «Політична теорія» передбачено ІНДЗ у формі *есе*.

Структура індивідуального навчально-дослідного завдання наступна: Вступ.

Теоретична частина. Аналітична частина.

Дослідна (проектна) частина. Висновки.

Перелік використаної літератури, статичної звітності. Додатки.

ІНДЗ оцінюється за такими критеріями:

- самостійність виконання;
- логічність і послідовність викладення матеріалу;
- повнота розкриття теми (проблемної ситуації або практичного завдання);
- обґрунтованість висновків;
- використання статистичної інформації та довідкової літератури;
- можлива наявність конкретних пропозицій;
- якість оформлення.

Оцінювання індивідуальних завдань проводять за 10 бальною шкалою

Результати виконання ІНДЗ можуть бути викладені на практичному заняті з відповідної теми, або представлені викладачу для перевірки.

ПРИБЛИЗНА ТЕМАТИКА ЕСЕ (за вибором)

/п	Завдання	Кількість годин	
		Денна	Заочна
Написання есе за темою (за вибором)			
	1. Основні методи політологічного дослідження та їх характеристика. 2. Роль і завдання політичної науки в сучасному світі. 3. Система роботи з науковими джерелами в електронних бібліотеках. 4. Національні політологічні школи. 5. Політична наука в Україні. 6. Сучасний дослідник політики. 7. Академічна культура сучасного дослідника політики. 8. Основні наукові школи політології. 9. Методи політичної науки 10. Проаналізуйте теорії влади		

	11. Легітимність влади та шляхи її досягнення 12. Політичні інститути в Україні 13. Політичні ідеології сучасності 14. Сучасні політичні режими 15. Партії незалежної України		
	Разом	10	10

ЗДОБУВАЧ ПРИ ВИКОНАННІ ІНДЗ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ, НЕ ДОПУСКАТИ АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ.

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту»).

Види академічного плагіату:

- копіювання;
- перефразування;
- компіляція;
- використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;
- подання як власних робіт (тез, аналітичних звітів, письмових робіт, есеїв тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

РОЗДІЛ 4

КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИЧНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Питання до екзамену

1. Політика як соціальне явище: причини і умови виникнення, різноманітність підходів щодо її змісту.
2. Політика як соціальне явище: різноманітність підходів щодо її змісту.
3. Структура політики: форма, зміст, процес.
4. Функції політики.
5. Суб'єкт і об'єкт політики.
6. Поняття політичного життя, його зв'язок з конкретно-історичним етапом розвитку і політичною діяльністю.
7. Теоретичні методи в політичній науці: системний метод; структурно-функціональний методи.
8. Емпіричні методи в політичній науці: контент-аналіз, метод експертної оцінки.
9. Сутність політичних відносин – питання влади, її отримання і використання в інтересах суспільних груп, держави, суспільства в цілому.
10. Основні форми політичних відносин: політичні позиції, політичне співробітництво, політична конкуренція, політична консолідація, політичний конфлікт, політична боротьба.
11. Влада як субстанціональна основа політичного життя. Основні властивості влади: верховенство, авторитарність, відповідальність, примусовість.
12. Структура влади: джерела влади, суб'єкти та об'єкти політико-владних відносин, ресурси влади, засоби влади.
13. Політична влада як регулятивний механізм суспільного життя.
14. Основні принципи та функції політичної влади. Проблема забезпечення легальності та легітимності політичної влади.
15. Державна влада як інституціолізована форма суспільного панування.
16. Політична влада і управління. Політичне лідерство як явище: соціально-психологічний та соціально-політичний аспекти.
17. Поняття політичної системи, її структура.
18. Сутність та основні компоненти політичної системи.
19. Функції політичної системи.
20. Теорії політичних систем Д. Істона, Г. Алмонда, К. Дойча.
21. Історичні умови виникнення і головні ознаки держави. Поняття державного суверенітету.
22. Теорії виникнення держави (патріархальна, теорія суспільного договору, підкорення, психологічна теорія, марксистська теорія)
23. Функції держави.
24. Форми державного правління і територіального устрою держави.
25. Структура і функції органів державної влади. Законодавча влада як інститут узгодження політичних інтересів. Структура інститутів виконавчої влади. Місцеве самоврядування.

26. Поняття політичного режиму. Основні різновиди типів реалізації владних відносин в сучасних країнах.
27. Тоталітаризм як різновид політичної філософії та політичної практики. Основні різновиди тоталітарних режимів та їхні сутнісні ознаки.
28. Авторитарні режими: історичні витоки, основні ознаки та форми сучасного прояву. Динаміка авторитарних режимів.
29. Історична еволюція демократії та поліваріантність практичних проявів демократії.
30. Основні різновиди демократії. Специфіка функціонування демократичних режимів сучасності.
31. Ознаки, функції та атрибути громадянського суспільства.
32. Сутність та структура політичного процесу.
33. Структура та форми протікання політичних процесів.
34. Об'єкт та суб'єкт політичного процесу.
35. Політична модернізація. Типи політичної модернізації.
36. Типи політичних організацій.
37. Політична партія як форма організації політичної участі.
38. Структура і функції політичних партій. Типологія політичних партій.
39. Визначення та класифікації партійних систем.
40. Механізм взаємодії партій в межах партійних систем (блокова стратегія, системна і позасистемна опозиція, феномен «партії влади»).
41. Малі групи як інструмент політичного контролю та артикуляції інтересів. Групи тиску. Лобізм.
42. Вибори як спосіб формування персонального складу органів державної влади.
43. Класифікація виборів: за предметом обрання, за причиною проведення.
44. Мета і зміст виборчої компанії. Стратегія і тактика виборів. Управління виборчою компанією.
45. Технології роботи з адресними групами. Проблеми ефективності електоральних технологій.
46. Виборчі системи. Основні типи виборчих систем сучасності: порівняльний аналіз.
47. Політика і культура: сучасні уявлення та особливості взаємодії.
48. Політична культура: структура, функції.
49. Типологія політичних культур: фактори вирізнення.
50. Поняття політичної субкультури.
51. Класифікація типів політичної участі.
52. Електоральна поведінка. Абсентеїзм: зміст та причини виникнення.
53. Політична соціалізація особи: зміст, етапи, актори, моделі.
54. Політична свідомість (історична пам'ять, патріотизм, вірність та відданість Батьківщині, національна психологія)
55. Політичні конфлікти. Теорії конфлікту А. Бентлі, Р. Дарнедорфа, Л. Козера.
56. Основні характеристики політичного конфлікту. Складність ідентифікації політичних конфліктів. Типологія конфліктів.

57. Схеми-аналіз політичного конфлікту: причини конфлікту, структура конфлікту, тип конфлікту, динаміка конфлікту, завершення конфлікту. Політична криза як елемент конфліктної динаміки.
58. Врегулювання і вирішення конфлікту.
59. Поняття політичної кризи. Моделі кризового розвитку політичних конфліктів.
60. Внутрішньополітичні та зовнішньополітичні конфлікти.

Тестові завдання для самостійного опрацювання за всіма темами:

- 1. Система основних ідей у певній галузі знання, форма наукового знання, яка дає цілісне уявлення про дійсність:**
  - a) Концепція
  - b) Теорія
  - c) Парадигма
- 2. Частина політичної науки, яка має на меті теоретико-концептуальних (досліджень), з'сування сутності політики як суспільного явища – це:**
  - a) Теорія політики
  - b) Політична філософія
  - c) Політична соціологія
- 3. Неурядові й непартійні суспільні об'єднання, що виражають інтереси певних соціальних груп у відносинах з політичними інститутами, а також з іншими соціальними групами – це:**
  - a) Групи тиску
  - b) Суспільні рухи
  - c) Групи інтересів
- 4. Групи інтересів, що відстоюють матеріальні інтереси своїх прихильників у відносинах з державною владою – це:**
  - a) Групи захисту
  - b) Групи підтримки
  - c) Інституціональні групи
  - d) Групи «за звичаєм»
- 5. Групи інтересів, що намагаються діяти в обхід офіційних інститутів, прагнучі до особистих контактів з носіями влади:**
  - a) Група захисту
  - b) Група підтримки
  - c) Інституціональні групи
  - d) Групи «за звичаєм»
- 6. Групи інтересів, яким властива аморфність структури, відсутність фіксованого членства, прагнення до відстоювання конкретних завдань – це:**
  - a) Групи захисту
  - b) Групи підтримки
  - c) Інституціональні групи
  - d) Групи «за звичаєм»

- 7. Групи інтересів, що базуються на формальних організаціях усередині державного апарата – виконавчій, бюрократії, законодавчому корпусі, армії та інших силових структурах – це:**
- a) Інституційні групи
  - b) Групи підтримки
  - c) Групи захисту
  - d) Групи «за звичаєм»
- 8. Організовані групи інтересів, що створюють спеціальні структури для цілеспрямованого впливу на органи державної влади, політичної партії та політичних лідерів – це:**
- a) Групи тиску (лобі)
  - b) Інституційні групи
  - c) Групи підтримки
  - d) Групи захисту
- 9. Діяльність суб'єктів політики відносин, що відбиває стадії зміни політичної системи - це:**
- a) Політична система
  - b) Політичний процес
- 10.Режим функціонування політичних процесів:**
- a) Просте відтворення сформованої моделі відносин, використання усталених механізмів реалізації політичної влади
  - b) Висока інтенсивність тих чи інших політичних змін
- 11.Режим розвитку політичних процесів:**
- a) Просте відтворення сформованої моделі відносин, використання усталених механізмів реалізації політичної влади
  - b) Висока інтенсивність тих чи інших політичних змін
- 12.Режим перебігу політичних процесів, за якого відбувається істотна зміна структури і характеру політичних відносин, механізмів функціонування політичної системи – це:**
- a) Режим функціонування
  - b) Режим розвитку
- 13.Основний внесок у розвиток теорії політичної модернізації зробили вчені:**
- a) Г. Алмонд, Д. Пауелл, Л. Пай, С. Гантінгтон
  - b) В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельс
  - c) О. Конт, М. Херманн, М. Вебер

14.Первинна (оригінальна) модернізація реалізується:

- a) Шляхом еволюційного розвитку
- b) Шляхом революційного розвитку
- c) Шляхом запозичення досвіду розвинутих країн

15.Вторинна (відзеркалена) модернізація реалізується:

- a) Шляхом еволюційного розвитку
- b) Шляхом революційного розвитку
- c) Шляхом запозичення досвіду розвинутих країн

16.Постматеріальні цінності: соціальна рівність, захист навколишнього середовища, культурний плюралізм і самовираження – властиві:

- a) Аграрному суспільству
- b) Індустріальному суспільству
- c) Постіндустріальному суспільству

17.Процес змін політичної системи, що характеризується розширенням політичних прав і свобод громадян, виникненням політичного та ідеологічного плюралізму, децентралізацією політичної влади, збільшенням участі форм населення в політичному житті:

- a) Демократизація
- b) Вестернізація
- c) Остернізація

18.Що таке політичний процес?

- a) Універсальна форма організації суспільства, центральний елемент політичної системи
- b) Сукупність видів діяльності суб'єктів політичних відносин, що відповідає стадії розвитку політичної системи
- c) Сукупність державних і недержавних установ, норм і цінностей, а також методів реалізації політичної влади

19.Для яких країн характерна модель первинної модернізації:

- a) США
- b) Велика Британія
- c) Франція
- d) Австро-Угорщина
- e) Росія

20.Для яких країн характерна модель вторинної модернізації:

- a) США
- b) Велика Британія
- c) Франція
- d) Австро-Угорщина

е) Росія

21. Яку назву має угода на основі взаємних поступок?

- а) Консенсус
- б) Фрустрація
- в) Компроміс
- г) Консолідація
- е) Плюралізм

22. Який спосіб розв'язання політичного конфлікту можна назвати оптимальним?

- а) Примус до укладання угоди
- б) Компромісна угода
- в) Консенсус
- г) Придушення волі супротивника

23. Які елементи складають структуру політичної культури?

- а) Політичний досвід
- б) Політична поведінка
- в) Політичні символи
- г) Політична соціалізація
- е) Політична свідомість

24. Що таке політична соціалізація?

- а) Діяльність партії щодо завоювання і реалізації влади
- б) Процес залучення людини до політичних цінностей
- в) Процес виховання та освіти

25. Які види політичної поведінки відносять до протестних?

- а) Демонстрація, страйки
- б) Лобі
- в) Електоральна участь
- г) Тероризм
- е) Політичний хеппенінг

26. Що таке політичний конфлікт?

- а) Протиріччя між процесом диференціації та здатністю політичної системи до інтеграції
- б) Протиборство різноспрямованих політичних сил з метою реалізації їх інтересів в умовах протидії
- в) Процес зміни політичної системи, зумовлений її внутрішніми потребами або зовнішніми імпульсами

27. Стан політичної системи, при якому через різке загострення протиріч порушується їх стабільність, нормальне функціонування і розвиток, це:

- a) Політичний конфлікт
- b) Політична криза
- c) Політичний розвиток
- d) Політична модернізація

28. До успішних способів розв'язання політичного конфлікту відносять:

- a) Локалізацію конфлікту
- b) Деескалація конфлікту
- c) Досягнення компромісу
- d) Консенсус
- e) Замовчування конфлікту

29. Основна умова виникнення конфлікту:

- a) Конфліктна ситуація
- b) Спільна ситуація
- c) Накопичення суперечностей на підставі порушення балансу інтересів

30. До основних дослідників політичних конфліктів віднесено:

- a) К. Маркс, М. Вебер, В. Парето
- b) Л. Козер, Р. Дарендорф, К. Боулдінг

31. «Позиційний дефіцит» як ознака конфлікту – це:

- a) Неможливість одночасного виконання однієї ролі або функції обома суб'єктами, що ставить їх у позицію змагальності
- b) Недостатність яких-небудь політичних цінностей, оскільки два суб'єкти одночасно не можуть задовольняти свої домагання певною мірою.

32. «Дефіцит джерел» як ознака конфлікту – це:

- a) Неможливість одночасного виконання однієї ролі або функції обома суб'єктами, що ставить їх у позицію змагальності
- b) Недостатність яких-небудь політичних цінностей, оскільки два суб'єкти одночасно не можуть задовольняти свої домагання певною мірою.

33. Суспільство, що народжує нерівність, породжує конфлікти, насамперед, політичні. За думкою, Р. Дарендорфа, предметом політичного конфлікту:

- a) Життєві блага
- b) Нерівномірний розподіл життєвих благ
- c) Надмірна корисливість та недоброзичливість.

- 34. Сигнальна функція конфлікту, за думкою, Л. Козера і Р. Дарендорфа:**
- a) Характеризує конфлікт як показник відповідного стану суспільства
  - b) Інформує про потреби і інтереси учасників конфлікту
- 35. Розтягування єдиного центру, утворення двох протилежних полюсів, процес переорієнтації соціальних сил в політичному конфлікті – це:**
- a) Диференційна функція конфлікту
  - b) Демаскуюча функція конфлікту
  - c) Дезінтегруюча функція конфлікту
- 36. На думку, Л. Козера і Р. Дарендорфа, політичні конфлікти:**
- a) Впливають із антагоністичних суперечностей, в цілому сприяють подоланню останніх, тим самим, усувають перешкоди та гальмування соціального розвитку
  - b) Впливають із суперечностей, посилюють антагонізм та ведуть до політичної кризи
- 37. Відмінність політичного конфлікту від інших соціальних конфліктів, це:**
- a) Суб'єкти протистоять один одному з приводу боротьби за владу, її поділу та оволодіння нею.
  - b) Суб'єкти протистоять один одному з приводу захисту власних інтересів
  - c) Суб'єкти протистоять один одному з приводу впливу на прийняття соціально-значущих рішень.
- 38. Політичний конфлікт – це:**
- a) Зіткнення, протиборство політичних суб'єктів, викликане протилежністю їх політичних інтересів, цінностей, поглядів, що зумовлені становищем і роллю влади.
  - b) Переломний стан політичної системи суспільства, який виражається у поглибленні загостренні конфліктів, які мають місце, у різкому посиленні політичного напруження і нестабільності.
- 39. До варіантів вирішення конфлікту відносяться:**
- a) Вирішення самими учасниками конфлікту
  - b) Зближення позицій і інтересів протилежних сторін через посередника-медіатора
  - c) Компроміс
  - d) Примирення
- 40. Процес засвоєння політичних цінностей, настанов, переконань, моделей поведінки індивідом як членом політичної спільноти – це:**
- a) Політична соціалізація
  - b) Політична участь

с) Політична культура

41. До агентів політичної соціалізації відносяться:

- а) Сім'я, школа, однолітки, вороги
- б) Сім'я, школа, однолітки, професійні організації, політичні партії
- с) Сім'я, школа, партії, громадські організації

42. Гармонійний тип політичної соціалізації :

- а) Взаємодія доброзичливих, але авторитетних лідерів і їх вірних послідовників. Позитивне ставлення до влади.
- б) Взаємодія конкуруючих політичних організацій, які уникають конфліктів та дотримуються «Правил гри». Громадяни можуть змінювати політичні симпатії, володіють правами і свободами.

43. Плюралістичний тип політичної соціалізації:

- а) Взаємодія доброзичливих, але авторитетних лідерів і їх вірних послідовників. Позитивне ставлення до влади.
- б) Взаємодія конкуруючих політичних організацій, які уникають конфліктів та дотримуються «Правил гри». Громадяни можуть змінювати політичні симпатії, володіють правами і свободами.

44. Конфліктний тип політичної соціалізації:

- а) Міжгрупова боротьба та протистояння взаємозалежних інтересів. Важливі лояльність до групи та підтримка її у боротьбі.
- б) Негативне ставлення до будь-яких соціальних і політичних систем, крім «своїх». Вхідження в політику можливе тільки за умови визнання цінностей панівного класу.

45. Гегемоністський тип політичної соціалізації:

- а) Міжгрупова боротьба та протистояння взаємозалежних інтересів. Важливі лояльність до групи та підтримка її у боротьбі.
- б) Негативне ставлення до будь-яких соціальних і політичних систем, крім «своїх». Вхідження в політику можливе тільки за умови визнання цінностей панівного класу.

46. Політична культура – це категорія, розроблена:

- а) Д. Істоном, Ч. Ендрейном
- б) Г. Алмондом, С. Вербою

47. Політична культура – це:

- а) Процес засвоєння притаманних даному суспільству політичних цінностей, настанов, переконань, моделей поведінки і спрямований на забезпечення його свідомої участі в політичному житті.
- б) Система історично сформованих поглядів, переконань, ціннісних орієнтацій, моделей поведінки суб*єктів політичного процесу.

48. Політична соціалізація – це:

- a) Процес засвоєння притаманних даному суспільству політичних цінностей, настанов, переконань, моделей поведінки і спрямований на забезпечення його свідомої участі в політичному житті.
- b) Система історично сформованих поглядів, переконань, ціннісних орієнтацій, моделей поведінки суб*єктів політичного процесу.

49. Г. Алмонд і С. Верба запропонували типологію політичної культури:

- a) Патріархальна, підданська, активістська політичні культури
- b) Патріархальна, підданська, активістська політичні культури

50. Політична культура, яка позбавлена суперечностей між регіональними субкультурами та насичена лояльністю до політичного режиму, за Д. Каванахом, це - :

- a) Інтегрована політична культура
- b) Гомогенна політична культура
- c) Фрагментована політична культура
- d) Систематично змішана політична культура.

51. Політична культура, яка відзначається взаємною опозиційністю різних субкультур, відсутність згоди між регіонами, соціальними групами та переважанням місцевої політичної лояльності над загальнонаціональними, за Д. Каванахом, це - :

- a) Інтегрована політична культура
- b) Гомогенна політична культура
- c) Фрагментована політична культура
- d) Систематично змішана політична культура.

52. Політична свідомість, переконання, політичні настанови та орієнтації, політичні символи є складовими елементами:

- a) Політичної соціалізації
- b) Політичної культури
- c) Політичної свідомості

53. Політична субкультура –це:

- a) Сукупність особливостей політичної культури певної соціальної групи, які відрізняють цю політичну культуру від культури іншої групи людей.
- b) Сукупність цінностей, настанов, переконань та орієнтацій, що служить певному впорядкуванню політичного досвіду та регуляції політичної поведінки всіх членів суспільства.

54. Політичний розвиток – це:

- a) Механізм функціонування, адаптації, збереження політичної системи
- b) Революційно/еволюційні зміни у політичному житті.

55. Політичний процес, за Д. Істоном, це –

- a) Форма політичної активності суспільства
- b) Трансформація політичних інститутів суспільства
- c) Сукупність дій щодо забезпечення формування, зміни, перетворення й функціонування політичної системи.

56. До політичного процесу існують два сучасних методологічних підходи. Визначте, які:

- a) Системно-функціональний
- b) Процесуально-динамічний
- c) Політико-інституційний
- d) Політико-культурний

57. Особливістю політичного процесу є:

- a) Універсальність
- b) Абстрактність
- c) Конкретність

58. До основних суб'єктів політичного процесу відносяться:

- a) Політичні системи, політичні інститути, організовані й неорганізовані групи людей, індивіди
- b) Держава, громадянське суспільство, партії, індивіди.

59. Для нормального функціонування соціальних інститутів потрібна стабільність. Стабільність - це:

- a) Стан суспільства, без втрати здатності до динамічності та адаптації до змін внутрішніх і зовнішніх умов функціонування;
- b) Стан суспільства, нормальне функціонування якого можливе лише за умов сталості розвитку без змін.

60. Політичний процес проходить декілька етапів. Які етапи виділяються в кожному окремому політичному процесі:

- a) Визначення сил, зацікавлених у вирішенні проблеми; уточнення їх позицій, прийняття політичними структурами заходів для розв'язання проблеми
- b) Вироблення шляхів розв'язання проблеми, мобілізація сил для підтримки наміченого шляху й розв'язання проблеми
- c) Визначення сил, зацікавлених у вирішенні проблеми, мобілізація сил для розв'язання проблеми, прийняття політичними структурами заходів для розв'язання проблеми.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні заняття	0 балів	Здобувач не бере участі в практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; дає неправильну відповідь на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1 бал	Здобувач виконує більшість завдань практичних занять і домашньої/самостійної роботи; в цілому відповідає на поставлені запитання, але не в змозі переконливо аргументувати свої відповіді, помиляється у використанні понятійного апарату, показує недостатні знання літературних джерел.
	2 бали	Знання здобувача є повними, він самостійно застосовує відповідний навчальний матеріал, виконуючи практичні завдання; аналізує, робить висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але припускається неточностей. Здобувач самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Виконані завдання у цілому відповідають вимогам, хоча мають незначні огріхи.
	3 бали	Здобувач виконує всі завдання практичних занять і домашньої/самостійної роботи; демонструє глибокі знання, дає повні та детальні відповіді на питання під час усного і письмового опитування; бере активну участь у обговоренні питань, користується додатковою науковою літературою; самостійно опрацьовує першоджерела, щоб виконати додаткові завдання; вміє сформулювати своє ставлення до певної проблеми, теми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; активно, дуже добре працює в парі/групі/команді; здатний публічно представити матеріал.
	0 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає

Самостійна робота		їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	1 бал	Здобувач володіє знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, але допускає помилки; з похибками виконує та аналізує практичні завдання.
	2 бали	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (есе)	0 балів	Завдання не виконано; есе має компілятивний характер; висловлювання не відповідає (за змістом і формою) вимогам, які висуваються до жанру академічного есе.
	0-3 бали	Здобувач демонструє неглибоку обізнаність з темою, її інтерпретація поверхова, судження подеколи компелятивні. У роботі простежується комунікативний задум автора, представлений традиційний або обмежений набір ідей, відсутня діалогова (дискусійна) основа. Композиційна структура есе загалом витримана, проте наявні суттєві недоліки в аргументації основних положень, встановленні причинно-наслідкових зв'язків (не більше 2 логічних помилок), фрагменти іноді не пов'язані між собою, опущений аналіз суттєвих характеристик явища, не аналізуються альтернативні погляди на проблему. Спостерігається невдале поєднання теорії з фактичним матеріалом, використання риторики (тверджень) замість аргументації (доказів). Здобувач демонструє бідний словниковий запас, одноманітність граматичного ладу мови; спостерігається порушення мовностилістичних норм

		<p>наукового стилю, зокрема наявне недоречне використання засобів виразності, неточне вживання термінології тощо; порушуються орфографічні й пунктуаційні норми.</p>
	<p>4-6 балів</p>	<p>Здобувач демонструє розуміння проблеми, чітко її формулює, проте розкриває її на низькому теоретичному рівні / заявлена тема розкрита не повно / наявні фрагменти, які не відповідають темі. Авторська модальність і оцінність виявляється невиразно. Здобувач загалом володіє навичками створення академічного тексту, аргументованого доведення тез, загальна форма викладу відповідає жанру академічного есе, проте стиль викладу, використана лексика і термінологія не завжди відповідає академічним стандартам. Робота характеризується змістовою цілісністю і послідовністю викладу, проте логічно упорядковані думки не пов'язані між собою мовними засобами; вказані наявні альтернативні погляди на проблему без їх адекватної оцінки; спостерігаються порушення у використанні прийомів порівняння й узагальнення. Використано змішаний стиль викладу з превалюванням неформального. Здобувач переважно дотримується лексичних, граматичних норм наукового стилю, проте наявні окремі орфографічні і синтаксичні помилки.</p>
	<p>7-9 балів</p>	<p>Здобувач демонструє розуміння проблеми, розкриває її на достатньому теоретичному рівні, присутня авторська модальність, оцінність, проте інтерпретація теми недостатньо глибока і самостійна. Здобувач загалом володіє навичками створення академічного тексту, аргументованого доведення, проте тези й приклади не завжди переконливі, здобувач переважно використовує традиційні форми доведення. Загальна форма викладу відповідає жанру академічного есе, проте стиль викладу, використана лексика і термінологія не завжди відповідає академічним стандартам; виклад зрозумілий і чіткий; наявні незначні порушення логіки чи послідовності викладу; пояснюються альтернативні погляди на проблему та їх оцінка; використовуються</p>

		прийоми порівняння, зіставлення й узагальнення. Текст загалом оформлено правильно, але трапляються поодинокі порушення орфографічних чи пунктуаційних норм.
	10 балів	Здобувач демонструє глибоке розуміння проблеми, чітко її формулює, розкриває на високому теоретичному рівні, обґрунтовано використовує відомості з наукових джерел. Інтерпретація теми глибока й самостійна, переважає авторська модальність й оцінність. Загальна форма викладу відповідає жанру академічного есе; виклад зрозумілий і чіткий; стиль викладу відповідає академічним стандартам. Багатий словниковий запас, лексичні (зокрема термінологічні) та стилістичні засоби використовуються повністю адекватно й виразно. Наведені доведення логічні і обґрунтовані; сформульовані тези переконливі, супроводжуються грамотною аргументацією власної позиції; подаються альтернативні погляди на проблему та їх особиста оцінка автором; доречно й грамотно використовуються прийоми порівняння, зіставлення й узагальнення; судження свідчать про самостійність мислення і широту кругозору автора. Текст повністю відповідає вимогам точності й правильності мовлення; допущені окремі (1-2) мовленнєві або стилістичні огріхи.
Письмова робота	0 -1 балів	Здобувач не менше ніж на 30% контрольних завдань надав правильну відповідь
	2 бала	Здобувач не менше ніж на 50% контрольних завдань надав правильну відповідь
	3 бала	Здобувач на 51% - 70% контрольних завдань надав правильну відповідь
	4 бала	Здобувач на 71% - 90% контрольних завдань надав правильну відповідь
	5 балів	Здобувач на 91% - 100% контрольних завдань надав правильну відповідь

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен)

Для навчальної дисципліни «Політична теорія» за навчальним планом передбачає підсумковий контроль у формі усного екзамену, відводиться 20 балів. Здобувач вищої освіти може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів не менше як 40. Накопичені здобувачем бали під час вивчення навчальної дисципліни не аналюються, а сумуються. Оцінка за екзамен не може бути меншою за кількість накопичених ним балів.

Бали	Критерії
0 балів	Здобувач не відповідає на запитання.
1-5 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; використовує елементарні прийоми виконання практичного завдання.
6-10 балів	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; виконує частину практичного завдання.
11-15 балів	Здобувач надає відповіді на запитання в цілому правильні, але здобувач припускається помилок у визначеннях. Здобувач робить власні висновки, наводить приклади практичного використання; виконує практичне завдання з незначними огріхами.
16-20 балів	Здобувач надає відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання; відповідаючи, здобувач розмірковує, робить власні висновки виконує правильно практичне завдання.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 А)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання у сфері іміджології. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що студент

	<p>проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.</p>
<p>Добре (82-89 В)</p>	<p>Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач у сфері іміджології, але припускається несуттєвих помилок. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.</p>
<p>Добре (74-81 С)</p>	<p>Здобувач на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Пояснює основні положення, дає правильні відповіді щодо зміни методів роботи у сфері іміджології при заданій зміні вихідних параметрів. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.</p>
<p>Задовільно (64-73 D)</p>	<p>Здобувач розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. Здобувач розуміє практичні завдання, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача, підтримки з боку однокурсників. Розуміє основні правила, морально-етичні норми різних аспектів діяльності політолога.</p>
<p>Задовільно (60-63 E)</p>	<p>Здобувач поверхнево опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни, володіє основними положеннями на мінімально допустимому рівні. Знання щодо організації роботи у сфері іміджології несистемні, фрагментарні. Виконання практичних завдань, формалізоване: є відповідність алгоритму, виконує практичні завдання за підтримки з боку викладача зі значними труднощами; демонструє нестійкі навички</p>

	міжособистісної взаємодії, але відсутнє глибоке розуміння логіки психічних процесів в організації та управлінні.
Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при виконанні нескладних практичних завдань. Здобувач допускається до повторного складання заліку.
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач не виконує вимоги програми навчальної дисципліни: не сформовані знання уміння та навички. Здобувач не допускається до заліку та проходить повторне вивчення дисципліни.

Розподіл балів, які отримують здобувачі за результатами поточного і підсумкового контролю

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота, ІНДЗ)			ІНДЗ	екзамен	Сума
Теми	Бали	Разом	0–10	0–20	0–100
Тема 1	0–5	0–70			
Тема 2	0–5				
Тема 3	0–5				
Тема 4	0–5				
Тема 5	0–5				
Тема 6	0–5				
Тема 7	0–5				
Тема 8	0–5				
Тема 9	0–5				
Тема 10	0–5				
Тема 11	0–5				
Тема 12	0–5				
Тема 13	0–5				
Письмова робота	0–5				

Шкала оцінювання за всіма видами контролю:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована джерела інформації Основна література

1. Гелей С., Рутар С. Політологія. К. : Центр навчальної літератури. 2021.348 с.
2. Кириченко В., Кириченко Ю, Соколенко Ю. Політико-правова система України. Підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 320 с.
3. Неліпа Д. В. Системний аналіз в політології: Підручник. К.: Центр політичної літератури. 2019. 304 с.
4. Петренко І. І. Аналіз публічної політики. Навч. посібник. К. : Норма права, 2023. 332 с.
5. Петренко І. І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. К. : Норма права, 2023. 220 с.
6. Петренко І. І. Політичне рішення. Навч. посібник. К. : Норма права, 2023.220 с.
7. Політологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / І. М. Коваль, О. І. Брусиловська О. І., Наумкіна С. М. та ін. Харків, 2012. 414 с.
8. Історія політичної думки: підручник / Хома Н. М., Дмитрашко С. А. та ін. Львів: «Новий світ-2000», 2016. – 1000 с.
9. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / за ред. Н. М. Хоми. Львів: Новий Світ-2000, 2014. – 766 с.
10. Історія політичної думки України: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів: Новий Світ-2000, 2017. 632 с.
11. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи: підручник: у 2-х т. / Н. М. Хома, О. В. Бабкіна, С. А. Дмитрашко та ін. Львів: «Новий Світ-2000», 2016. Т.1.516 с.
12. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи: підручник: у 2-х т. / Н. М. Хома, С. А. Дмитрашко та ін. Львів: «Новий Світ-2000», 2017. Т.2. 535 с.
13. Скрипникова Л. В., Тутик Л. С., Гринчак М. О. Політологія. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 272 с.
14. Шляхтун П. П. Політологія. Історія та теорія. К. : Центр навчальної літератури. 2019. 472 с.
15. Яхно Т. П., куревіна І. О. Конфліктологія та теорія переговорів. Навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2021. 208 с.

Допоміжна

1. Бадью А. Похвала політиці. Статті та виступи. Львів : Видавництво Анетти Антоненко ; Київ : Видавництво Ніка-Центр, 2019. 224 с.
2. Белл Д. Китайська модель. Політична меритократія та межі демократії. К. : Наш Формат, 2023. 336 с.
3. Дмитрашко С. А. Підходи до аналітики політичних ідеологій в політологічній освіті. *Політичні трансформації сучасного суспільства: колект. монографія* / за наук. ред. Т. Шаравари. Київ : Видавництво Ліра. К, 2021. с. 45 – 53.
4. Левченко О. А., Ленда Ю. Специфика использования методологии теории игр при анализе политических процессов. *Наукові праці*. Випуск 297. Том 309. 2017. С. 33 -37.
5. Леськів М. Є. Концептуалізація поняття «людина політична» в політичній науці др. пол. ХХ – поч. ХХІ століття. *Гілея: наук. вісник*. 2018. Вип. 128 (1). С. 329–333. 5.
6. Леськів М. Плюралізм концепцій у дослідженні поняття «людина політична» в політичній науці ХХ–ХХІ століть. *Вісник Львівського національного університету ім. Івана Франка: Філософсько-політологічні студії*. 2018. № 15. С. 163–169.
7. Науковий журнал «*Politicus*». URL : <http://politicus.od.ua/index>.
8. Підлуцький О. Лідери, що змінили світ. Харків : Фоліо, 2023. 444 с.
9. Політологічний вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка URL: <https://zpv.knu.ua/index.php/pb/>
10. Огаренко Є. С. Три парадокси теорії демократії. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2022. № 35, С. 169–178.
11. InterPolis. Міжнародні та політичні дослідження. URL : <http://heraldiss.onu.edu.ua/>
12. Токовенко О. С. Суб'єктність політичного пізнання: гносеологічний вимір. *Epistemological studies in Philosophy. Social and Political Sciences*. 2018. 1 (1 – 2). С. 115-121.
13. Tretyak, O. A. Епістемічні детермінанти сучасної політичної теорії: міждисциплінарні виміри. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*, 2021. № 4(2), С. 133-141.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Сайт Національної Парламентської бібліотеки України URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>
3. Сайт Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/>
4. Сайт Українського незалежного центру політичних досліджень URL: <http://www.ucipr.kiev.ua/>
5. Сайт Українського центру політичного менеджменту URL: <http://www.politik.org.ua/>

6. Сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій наводить місячний економічний моніторинг України, моніторинг інфраструктури України, наукові матеріали, книги. URL: <http://www.ier.com.ua>
7. Науковий журнал «Politicus». URL: <http://politicus.od.ua/>
8. Бібліотека ПНПУ імені К. Д. Ушинського. URL : <https://library.pdpu.edu.ua>

ДОДАТОК А
Ключі до тестів

№ питання	Відповіді
1	b
2	a
3	c
4	a
5	d
6	b
7	a
8	a
9	b
10	a
11	b
12	b
13	a
14	a
15	c
16	c
17	a
18	b
19	a, b, c
20	d, e
21	c
22	c
23	a, b, c, e
24	b
25	a, d
26	b
27	b
28	a, b, c, d
29	c
30	b
31	a
32	b
33	b
34	a
35	a
36	a
37	a
38	a
39	a, b

40	a
41	b
42	a
43	b
44	a
45	b
46	b
47	b
48	a
49	a
50	a
51	c
52	b
53	a
54	a
55	c
56	a, b
57	c
58	a
59	a
60	c

ГЛОСАРІЙ ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

АБСОЛЮТИЗМ – форма правління, за якої політична влада зосереджена в руках окремої чи маленької групи людей, в особливості, абсолютна монархія. Максимальна централізація державної влади.

АБСЕНТЕЇЗМ – ухилення виборців від участі в голосуванні та виборах.

АВТОРИТАРИЗМ – різновид недемократичного політичного режиму, заснованого на принципі централізації влади, при якому влада одноособового правителя або правлячої еліти не обмежується правом, представницькими органами влади і системою розподілу влади.

АГРЕГАЦІЯ ІНТЕРЕСІВ – функція політичної системи, що полягає в узгодженні, інтеграції політичними партіями різнорідних інтересів, вимог, висунутих до політичної системи індивідами та соціальними групами.

АНАРХІЗМ – ідейно – теоретична й суспільно – політична теорія, в основу якої покладено ідея заперечення політичного примусу, прагнення до знищення державної влади й зміни політичної організації добровільною асоціацією громадян.

АРТИКУЛЯЦІЯ ІНТЕРЕСІВ – функція політичної системи, що полягає у виявленні групами інтересів, громадськими організаціями й політичними партіями за допомогою засобів масової комунікації вимог індивідів і соціальних груп, спрямованих до політичної системи.

БЮРОКРАТІЯ – офіційні особи, посади яких утворюють ієрархію, вони відрізняються формальними правами й обов'язками, що визначають їх дії і відповідальність.

БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНА – сукупність внутрішніх і зовнішніх умов, які забезпечують стабільний політичний, соціально – економічний і духовно – культурний розвиток суспільства, незалежність, захист суверенітету й територіальної цілісності держави.

ВИБОРИ – волевиявлення народу з метою формування органів державної влади або місцевого самоврядування шляхом голосування. Виділяють прямі й непрямі, національні і регіональні, загальні й часткові, чергові й позачергові вибори.

ВЛАДА ПОЛІТИЧНА – можливість і здатність суб'єктів політики впливати на процес прийняття політичних рішень, їх реалізацію, а також на політичну поведінку інших учасників політичних відносин.

ГЕГЕМОНІЯ – влада чи домінування одного елемента системи над іншими.

ГЕОПОЛІТИКА – політологічна концепція, що виходять із визнання залежності політичних процесів від територіально – просторового розташування, вивчає вплив географічних факторів на стан і еволюцію економічної, соціальної, політичної системи суспільства.

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО – сукупність неполітичних (недержавних) відносин у суспільстві, тобто економічних, моральних, культурно – духовних, релігійних, національних. Сфера реалізації інтересів вільних індивідів, асоціацій і організацій громадян, які добровільно сформувалися і захищені законом від прямого втручання й довільної регламентації з боку органів державної влади.

ГРУПИ ІНТЕРЕСІВ – неурядові та непартійні суспільні об'єднання, які виражають інтереси певних соціальних груп у відносинах із політичними інститутами й організаціями, а також з іншими соціальними групами. Не мають на меті досягнення політичної влади.

ГРУПИ ТИСКУ (ЛОБІ) – організовані групи (корпорації, профспілки), основним завданням яких є цілеспрямований вплив на органи державної влади, політичні партії й політичних лідерів з метою забезпечення власних інтересів.

ДЕМОКРАТІЯ – 1) форма політичної організації суспільства, заснована на визнанні народу основним джерелом влади; 2) політичний режим, що характеризується політичним плюралізмом, домінуванням закону в усіх сферах громадянського життя, високим ступенем реалізації прав людини, виборністю органів влади та їх регулярною змінюваністю, реалізацією принципу розподілу влади, наявністю розвиненого громадянського суспільства.

ДЕРЖАВА – центральний інститут політичної системи суспільства, створений для організації й забезпечення життєдіяльності населення на певній території за допомогою публічної влади, що має загальнообов'язковий характер.

ДЕРЖАВА ПРАВОВА – форма організації державної влади, що характеризується верховенством права, розподілом влади, взаємовідповідальністю громадянина й держави.

ДЕРЖАВА СОЦІАЛЬНА – форма організації державної влади, для якої характерне прагнення до забезпечення кожному громадянину гідних умов існування, соціального захисту, рівних можливостей для самореалізації шляхом здійснення активної соціальної політики.

ЕЛІТА – коло людей, які мають високе соціальне становище, обумовлене особливими професійними, особистісними якостями і досягненнями або також таких, що отримали свій статус у спадщину або за рахунок просування в межах закритої елітної групи.

ЕЛЕКТОРАТ - 1) коло осіб, які мають право брати участь у виборах; 2) сукупність виборців, яку підтримують певну політичну партію або кандидата.

ІДЕОЛОГІЯ – система філософських поглядів та ідей, які відображають ставлення їх членів до дійсності, один до одного, способи засвоєння цієї дійсності і її перетворення, відповідно до ідеалів цього суспільного руху. Ідеологія – стійка, спадкоємна і виконує соціальну функцію, виробляючи певному соціальному рухові тип мислення, поведінки і програми соціальної дії.

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ – це заміна спонтанної й експериментальної поведінки на передбачувану, яка очікується, моделюється, регулюється.

ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИЙ - елемент політичної системи, що існує у вигляді організацій, установ, об'єднань громадян і виконує спеціальні функції в політичному житті суспільства. До політичних інститутів відносять державу, політичні партії, суспільно – політичні рухи та ін.

КАМПАНІЯ ВИБОРЧА – сукупність встановлених законодавством виборчих процедур і дій, що забезпечують функціонування виборчого процесу. Стадії: підготовка до виборів, висування кандидатів, агітаційна кампанія, голосування та підрахунок голосів виборців.

КОМУНІЗМ – політична ідеологія, яка проголошує створення безкласового і

бездержавного суспільства на основі ліквідації приватної власності, одержавлення засобів виробництва, реалізації принципів колективізму, соціальної рівності й соціальної справедливості.

КОНСЕРВАТИЗМ - ідеологія, спрямована на збереження існуючих у суспільстві цінностей, традицій, підтримка історично сформованих форм суспільно – політичного й державного устрою, протидія реформам і змінам у соціально – політичному житті.

КОНФЛІКТ ПОЛІТИЧНИЙ – вид політичного процесу, що характеризується різким протиборством, зіткненням політичних сил, зумовленим протилежністю їхніх політичних інтересів, цінностей і поглядів. Види: конфлікт інтересів, конфлікт цінностей та конфлікт ідентифікації.

КРИЗА ПОЛІТИЧНА – вид політичного процесу, крайня форма прояву політичного конфлікту, що характеризується різким посиленням політичної напруженості. Форми: криза легітимності, криза ідентичності, криза політичної участі, криза проникнення, криза розподілу.

ЛЕГАЛЬНІСТЬ – законність, юридична правомірність політичної влади.

ЛЕГІТИМНІСТЬ – ступінь відповідності політичної влади ціннісним уявленням індивідів, соціальних груп, суспільства, переконаність у необхідності підкорення владі.

ЛІБЕРАЛІЗМ – ідеологія, яка виходить із абсолютної цінності особистості, визнання її невід’ємних прав, свобод, виступає за обмеження втручання держави в життя суспільства, свободу підприємницької діяльності, розвиток громадянського суспільства.

МАЖОРИТАРНА ВИБОРЧА СИСТЕМА - різновид виборчої системи, що передбачає обрання кандидата (партії), який одержав на виборах більшість голосів.

МОНАРХІЯ – форма державного правління, за якої влада глави держави (монарха) успадковується, здійснюється безстроково й не залежить від населення.

НАЦІОНАЛІЗМ – ідеологія, система політичних поглядів, основу яких становить ідея національної переваги й національної винятковості, пріоритет національних цінностей.

НАЦИЗМ – одна із назв націонал – соціалізму. Мета нацизму – відтворення германського рейху, світового панування арійської раси, ґрунтується на тоталітарному пануванні партії й культурі фюрера.

ОБСТРУКЦІЯ – спосіб політичної боротьби, що виражається у затягуванні ухвалення політичного рішення, законопроекту, у зриві певного політичного заходу.

ОПОЗИЦІЯ – 1) протидія, опір певній політичній лінії, політичній дії; 2) політичні партії, які виступають проти правлячої еліти, лідерів партії або держави, методів реалізації влади, політичної системи.

ПАРТІЙНА СИСТЕМА – політична структура, що складається із сукупності політичних партій різного типу з їх стійкими взаєминами між собою, з державою та іншими інститутами влади, характером та умовами діяльності.

ПАРТІЯ ПОЛІТИЧНА – це ідеологічна організація, яка об’єднує найактивнішу і найбільш організовану частину соціальної спільноти, виражає і захищає інтереси цієї спільноти, здійснює практичну роботу для їх задоволення.

ПЛЮРАЛІЗМ ПОЛІТИЧНИЙ – принцип соціально – політичного життя, що передбачає

вільне співіснування різних ідеологічних течій, партій, політичних і громадських організацій рухів, а також різноманіття форм політичної діяльності й вираження політичних інтересів.

ПОЛІТИКА - діяльність індивідів та соціальних груп, пов'язана з відносинами з приводу завоювання, утримання й використання влади з метою реалізації своїх інтересів.

ПРОПОРЦІЙНА ВИБОРЧА СИСТЕМА – виборча система, що передбачає розподіл депутатських мандатів між партіями в пропорційній залежності від числа поданих за них голосів виборців.

РЕЖИМ ПОЛІТИЧНИЙ – функціональний аспект політичної системи, сукупність методів, засобів і способів реалізації політичної влади.

РЕСПУБЛІКА – форма державного правління, за якої вища влада належить представницьким органам, обраним населенням на визначений термін.

РЕФЕРЕНДУМ – найважливіша форма безпосередньої демократії, спосіб прийняття громадянами шляхом голосування законів і рішень з найважливіших питань громадського життя. Виділяють загальнонаціональні й місцеві, факультативні й обов'язкові, вирішальні й консультативні.

СИСТЕМА ПОЛІТИЧНА – сукупність державних і недержавних соціально – політичних інститутів, цінностей і норм, а також принципів організації й здійснення політичної влади.

СОЦІАЛ – ДЕМОКРАТІЯ – виступає за об'єднання ідеалів соціалізму і лібералізму, проголошуючи основними цінностями свободу, соціальну справедливість і рівноправність.

СОЦІАЛІЗМ - ідеологія, що затверджує систему суспільного устрою, засновану на суспільній власності, відсутності експлуатації, соціальної справедливості, свободи і рівності.

ТОТАЛІТАРИЗМ – режим, що характеризується абсолютним контролем держави над усіма сферами громадського життя, повним підкоренням людини політичній владі, диктатом ідеології, відсутністю свободи особистості.

УНІТАРИЗМ – форма державного устрою, що характеризується єдністю державної території, єдиною системою органів державної влади, єдиним законодавством.

ФЕДЕРАЦІЯ – форма державного устрою, що передбачає наявність у складі держави низки державних утворень – суб'єктів федерації, що мають певну самостійність, свій адміністративно – територіальний розподіл і власне законодавство. Суб'єкти федерації мають пряме представництво в парламенті країни, забезпечене існуванням другої палати.

ФОРМА ПРАВЛІННЯ – форма держави, що характеризує організацію вищої державної влади та систему зв'язків із населенням. Виділяють дві основні форми правління: монархію та республіку.

Навчально-методичне видання

Дмитрашко С. А.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної і індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «Політична теорія» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія». Одеса: Університет Ушинського, 2023. 64 с.